

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 29 квітня 2022 року)

Суми
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Гончаренко А. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук (Сумський державний університет);
Зякун А. І., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Льницький В. І., д-р іст. наук (Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка);
Каганов Ю. О., д-р іст. наук (Запорізький національний університет);
Камьонка М., д-р габ. (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Польща);
Король В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Котляр Ю. В., д-р іст. наук (Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв);
Куліш А. М., д-р юрид. наук (Сумський державний університет);
Лебідь А. Є., д-р філос. наук (Сумський державний університет);
Лобко Н. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Нестеренко В. А., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Черкасов А. А., д-р іст. наук (Cherkas Global University, США).

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 9 від 16.06.2022 р.)

Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи : матер. ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 29 квітня 2022 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2022. – 433 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, виголошені в рамках ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 1022 від 20 грудня 2021 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

© Сумський державний університет, 2022

*ПОНОМАРЬОВА Катерина Олегівна,
студентка, гр. ІС-91,
Сумський державний університет
(наук. керівник – к.і.н., доц. Гончаренко А. В.)*

Проблема об'єднання Німеччини у XV – 30-х рр. XIX ст.

Протягом тривалого часу Німеччина була роздробленою державою. Безліч разів князівства прагнули до об'єднання, і в той же час, зробити це з різних історичних, економічних чи політичних причин не вдавалося. Передумовою цього була історія становлення німецької державності.

Племінні союзи алеманів, баварів, тюрингів, саксів та інших у VI–VIII ст. були приєднані до франкської держави. У результаті її поділу (843 р.) було створено Східно-Франкське королівство, на основі якого у 911 р. сформувалося ранньофеодальне королівство на території Німеччини [4, с. 447]. До складу королівства до початку X ст. входили герцогства Швабія, Баварія, Франконія, Саксонія, Тюрингія і Лотарингія.

У XIII ст. центральний апарат Священної Римської імперії німецької нації на чолі з імператором лише номінально був носієм державної влади, а фактично знаходився в руках або під контролем курфюрстів – князів, які мали право обирати імператора. Його діяльність на місцях була в значній мірі паралізована реальною владою князів, які поступово перетворюються на монархів.

У XIV ст. деякі князівства-держави трансформувалися в станово-представницькі монархії, у більшості з яких сформувалося три замкнені курії – духовенство, лицарі і городяни.

У XV ст. імперські міста (Любен, Бремен, Гамбург, Аугсбург, Нюрнберг та інші) мали постійне представництво в рейхстазі. Духовні особи і князі зберігали юридичний контроль над цими містами шляхом призначення головних чиновників міста – бургграфа, префекта, які керували здійсненням правосуддя. Імперські та вільні міста Німеччини досить часто об'єднувалися в союзи, які проводили свою власну політику, яка не завжди збігалася як з інтересами центральної, так і князівської влади.

Тяжкі наслідки для об'єднання німецьких земель мали підсумки Тридцятилітньої війни 1618–1648 рр., що були відображені у Вестфальському мирі 1648 р., який закріпив політичну роздробленість Німеччини на декілька століть.

На початку XIX ст. головною перешкодою подальшого розвитку Німеччини залишалася політична роздробленість – нараховувалося понад 300 держав. Серед німецьких князівств найбільш сильними були Пруссія, Саксонія, Баварія, Вюртемберг і Австрія. Остання панувала на великому просторі земель і була населена, головним чином, слов'янськими народами – поляками, хорватами, словенцями, чехами і угорцями.

У 1803–1804 рр. Наполеон Бонапарт I ліквідував дрібні німецькі держави і створив Рейнський союз. Священна Римська імперія перестала існувати. Але після поразки Наполеона у 1813 р. Рейнський союз припинив своє існування.

У вересні 1814 р. у Відні зібрався дипломатичний конгрес, на якому були присутні 216 представників з усіх європейських держав, за винятком Османської імперії. 9 червня 1815 р. був підписаний Генеральний заключний акт Віденського конгресу. З великої кількості німецькомовних держав та частини володінь Австрійської імперії конгрес створив Німецький союз, до якого увійшли 34 монархії та 4 вільних міста (Гамбург, Бремен, Любек та Франкфурт-на-Майні).

Пруські та австрійські володіння включалися до Німецького союзу не повністю. З пруських земель поза Союзом залишалася Східна Пруссія та Познань, з австрійських – Галичина, Угорщина та більша частина південнослов'янських областей імперії. Австрійський канцлер В. Меттерніх добився гегемонії Австрії в Німецькому союзі і розглядав його як знаряддя політики Відня. Керівний орган Німецького союзу – Союзний сейм турбувався, в першу чергу, про збереження європейського status quo, державних кордонів, монархічних режимів і політичної роздробленості німецьких земель [3, с. 119].

Створення Німецького союзу не вирішило проблеми економічного і митного об'єднання Німеччини. Незважаючи на те, що в Союзному акті 1815 р. зазначалося, що члени Союзу залишали за собою право обговорити на 1-му засіданні Союзного сейму у Франкфурті-на-Майні питання торгівельного та транспортного сполучення, ні на першому, ні на наступних його засіданнях це питання так і не було вирішене.

У цих умовах Пруссія в 1818 р. прийняла новий митний закон, який знищив всі митні кордони в рамках Пруського

королівства і проголосив свободу пересування між усіма його провінціями. Цей закон встановив також протекційний митний тариф для пруських товарів.

У 1819 р. на Віденській конференції німецьких урядів делегати Пруссії виступили з ініціативою поширити дію пруського митного закону на весь Союз. Різка реакція австрійського уряду, який вбачав у цьому загрозу своїм інтересам призвела до того, що ця пропозиція була відхилена.

У 1819–1830 рр. Пруссія уклала цілу низку договорів з дрібними німецькими державами (Шварцбург-Зондерсгаузен і Шварцбург-Рудольштадт, Веймар, Ліппе, Анхальт, Мекленбург-Шверін, Кобург-Гота), згідно з якими внутрішні торгові стосунки між цими країнами і Пруссією були звільнені від мит, а за договором з Гессен-Дармштадт мало відбутися митне об'єднання.

18 січня 1828 р. Баварія і Вюртемберг уклали договір, згідно з яким виник Південно-Німецький митний союз.

24 вересня 1828 р. було створено третій альянс німецьких держав – Середньонімецький торговий союз, до якого увійшли Саксонія, Ганновер, Гессен-Кассель, більшість Тюрінгенського герцогства, Брауншвейг, Ольденбург і Франкфурт-на-Майні, проте незабаром він розпався.

24 березня 1833 р. відбулося об'єднання Баварсько-Вюртембергського і Прусько-Гессенського союзів. Незабаром до них приєдналася Саксонія та вісім Тюрінгенських герцогств, що входили раніше до складу Середньонімецького торгового союзу. Отже, 1 січня 1834 р. був заснований великий Прусько-Німецький митний союз,

що включав спочатку 18 держав, згодом до нього приєдналися багато інших німецьких держав [3, с. 175].

Це стало визначним політичним успіхом Пруссії, яку німецька буржуазія починає розглядати як головний форпост в економіці та політиці. Австрія та її сателіти до митного союзу не увійшли. Реальному митному й економічному об'єднанню в рамках митного союзу Габсбурзька монархія могла протиставити лише формальне політичне об'єднання німецьких держав у рамках Німецького союзу, вирішальну роль в якому вона відігравала. Спроби Відня приєднатися до митного союзу і підпорядкувати його Союзному сейму, підірвавши тим самим позиції Пруссії, або створити новий під своєю егідою були зірвані Берліном.

У 20–30-х роках XIX ст. у Німеччині почався промисловий переворот, об'єднання країни стало економічною і культурною необхідністю. З'явилися сили, здатні його здійснити. Розвиток торгівлі, розширення внутрішнього ринку, будівництво доріг, особливо залізниць, зруйнували державну обмеженість і партикуляризм у праві. Буржуазія потребувала свободи підприємницької діяльності. Однак її обмежували політичний лад і законодавство. Конфлікт між буржуазією та дворянством з кожним роком загострювався. Всі верстви німецького суспільства були зацікавлені у ліквідації роздробленості країни.

У більшості німецьких держав сформувалася опозиція, яка вимагала здійснення політичних і соціально-економічних перетворень. Представники ліберальних кіл обмежувалися пропозиціями скликання загальноімперського станового представництва, розширення митного союзу, ліквідації привілеїв поміщиків. Прихильники поміркованих поглядів

виступали за створення єдиної німецької держави у формі конституційної монархії. Радикали боролися за об'єднання Німеччини і проголошення республіки, ліквідацію станових привілеїв, вжиття заходів для покращення матеріального становища населення [1, с. 221].

Отже, об'єднання Німеччини XV – у 30-х рр. XIX ст. було не можливе. Це було обумовлено низкою факторів – наслідками Тридцятилітньої війни 1618–1648 рр., наполеонівськими війнами, незацікавленістю європейських країн у створенні єдиної Німецької держави [2, с. 48]. Коли в Європі постала велика кількість централізованих держав, Німеччина була ще роздробленою. Після 9 червня 1815 р. доля німецьких земель почала змінюватися. Був утворений Німецький союз – перший крок до реального об'єднання Німеччини.

1. Бобилева С.Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 473 с.

2. Галкин И.С. Объединение Германии. Москва: Наука, 1951. 396 с.

3. Галкин И.С. Создание Германской империи, 1815–1871 гг. Москва: Наука, 1986. 342

4. История Германии. В 3 т. Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю.В. Галактионова. Москва: КДУ, 2008. Т. 1. С древнейших времен до создания Германской империи. 544 с.

5. Перцев В.Н. Германия и Австрия в XIX веке. Исторический очерк. Москва: Универсальная библиотека. 1917. 93 с.